

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ISSN 2411-3271

Наукові записки

Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Серія: Мистецтвознавство

2' 2019
Випуск 41

Тернопіль
2019

ББК 85
УДК 7.072.2
Н 34

Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство / за ред. О. С. Смоляка. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. № 2 (вип. 41). 212 с.

*Засновник: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (жовтень 1999 року)
Друкується за рішенням Вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (протокол № 4 від 26 листопада 2019 року)*

Головний редактор:

Смоляк Олег, доктор мистецтвознавства, професор (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка).

Редакційна колегія:

Ірина Тютюнник, кандидат мистецтвознавства, доцент (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка).

Марія Маркович, кандидат мистецтвознавства, доцент (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка).

Богдан Водяний, кандидат мистецтвознавства, доцент (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка).

Людмила Ванюга, кандидат мистецтвознавства, доцент (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка).

Світлана Вольська, кандидат мистецтвознавства, доцент (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка).

Людмила Кондрацька, доктор педагогічних наук, професор (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка).

Олена Никорак, доктор мистецтвознавства, професор (Національний університет “Львівська політехніка”).

Наталія Урсу, доктор мистецтвознавства, професор (Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка).

Орест Голубець, доктор мистецтвознавства, професор (Львівська національна академія мистецтв).

Рімантас Бальсіс, доктор гуманітарних наук, професор (Клайпедський університет, Литва).

Відмантас Мачюльскіс, доктор гуманітарних наук, професор (Литовська академія музики і театру, Литва).

Отто Біба, доктор габілітований, професор (архів Товариства друзів музики у Відні, Австрія).

Діана-Марія Даян, кандидат історичних наук, доцент (Університет Бабеша-Бойяи, Румунія).

Збірник наукових праць включено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора мистецтвознавства (наказ МОН України від 07. 10. 2015 р. № 1021).

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 15877-4349Р від 12. 10. 2009 р.*

Збірник представлений в загальнодержавному репозитарії “Наукова періодика України”

Збірник входить до української реферативної бази даних “Україніка наукова” (реферативний журнал “Джерело”)

Збірник включений до міжнародної наукометричної бази “Google Scholar” та “Index Copernicus”

У науковому збірнику публікуються статті, що висвітлюють проблеми в галузі музичного і театрального мистецтва, також розглядаються дослідження присвячені візуальним мистецтвам: образотворчому, декоративно-ужитковому, дизайну та архітектурі.

Для студентів, аспірантів, вчителів, викладачів, наукових працівників і тих, хто цікавиться українським та зарубіжним мистецтвом.

Наша адреса: 46027, м. Тернопіль, вул. В. Винниченка, 10, факультет мистецтв, каб. 311.
Тел. 098 265 43 82. E-mail: smolyak.te@gmail.com

Ministry of Education and Science of Ukraine
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

ISSN 2411-3271

The Scientific Issues

of

Ternopil Volodymyr Hnatiuk
National Pedagogical University

Specialisation: Art Studies

2' 2019
Issue 41

Ternopil
2019

LBC 85
UDC 7.072.2
H 34

The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Specialization: Art Studies / edited by Smoliak O.S. Ternopil : Publishing Division of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2019. № 2 (issue 41). 212 p.

Founder: *Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (October 1999)*
Publishing authorised by the decision of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University Academic Board (record № 4, November 26, 2019)

Journal Editor: Smoliak Oleg. Doctor of Art Studies, Professor (Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University)

EDITORIAL BOARD

Iryna Tyutyunnyk, Candidate of Art Studies, Associate Professor (Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University).

Maria Markovych, Candidate of Art Studies, Associate Professor (Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University).

Bogdan Vodiani, Candidate of Art Studies, Associate Professor (Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University).

Liudmyla Vanuha, Candidate of Art Studies, Associate Professor (Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University).

Svitlana Volska, Candidate of Art Studies, Associate Professor (Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University).

Liudmyla Kondratska, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University).

Olena Nykorak, Doctor of Art Studies, Professor (Lviv Polytechnic National University).

Natalia Ursu, Doctor of Art Studies, Professor (Kamianets-Podilsk Ivan Ohienko National University).

Orest Holubets, Doctor of Art Studies, Professor (Lviv National Art Academy).

Rimantas Balsys, Doctor of Humanities, Professor (Klaipeda University, Lithuania).

Vidmantas Mačiulskis, Doctor of Humanities, Professor (Lithuanian Academy of Music And Theatre, Lithuania).

Otto Biba, Doctor Habilitatus, Professor (Friends of Music Association Archive in Vienna, Austria).

Diana-Maria Dăian, Candidate of History (Ph.D.), Associate Professor (Babeş-Bolyai University, Romania).

Edition is included in the list of scientific professional publications of Ukraine which publish the results of scientific research papers for the degree of Candidate or Doctor of Art Studies by the Ministry of Education and Science of Ukraine
07. 10. 2015, № 1021

Certificate of State Registration of the Printed Media KB № 15877-4349P, 12. 10. 2009

The Journal is represented in the State Repository "Journals of Ukraine"

The journal is included in the bulletin database "Scientific Ukrainian studies" (Bulletin "Dzherelo")

The collection is included into the International scientometric base "Google Scholar" and "Index Copernicus"

The journal contains articles dedicated to the problems of music and theatre, as well as visual arts research: painting, fine arts, design and architecture.

For students, postgraduate students, teachers, researchers and those interested in Ukrainian and foreign art.

Editorial office address: 46027, Ternopil, 10 V. Vynnychenko street, Art Department, room. 311.
Tel. 098 265 43 82. E-mail: smolyak.te@gmail.com

6. Квитка К. Песни украинских зимних обрядовых празднеств. *Квитка Климент. Избранные труды в двух томах* / Сост. и коммент. В. Л. Гошовского. Т. 1. М. : Сов. композитор, 1971. С. 103–155.
7. Колесса Ф. Ритміка українських народних пісень. *Ф. М. Колесса. Музикознавчі праці* / підгот. до друку С. Й. Грица. – К. : Наук. думка, 1970. С. 21–233.
8. Смоляк О. Весняна обрядовість Західного Поділля в контексті української культури. Монографія. Частина перша. Тернопіль : Астон, 2004. – 296 с.
9. Стоин В. Народни песни от Средна Северна България. София : Изд-во мин. на народ. просвещение, 1931. 162 с.

REFERENCES

1. Banin, A. A. (1971). *Trudovye artel'nye pesni i pripevki* [Labor artel songs and refrains], Moscow: Sov. kompozitor. (in Russian).
2. Vladykina-Bachinskaya, N. (1976). *Muzykal'nyy stil' russkikh khorovodnykh pesen* [Musical style of Russian round dance songs], Moscow: Muzyka. (in Russian).
3. Goshovskiy, V. (1971). *U istokov narodnoy muzyki slavyan. Ocherki po muzykal'nomu slavyanovedeniyu* [At the origins of folk music of the Slavs. Essays on Musical Slavic Studies], Moscow: Sov. kompozitor. (in Russian).
4. Ivanytskyi, A. I. (1990). *Ukrainska narodna muzychna tvorchist. Posibnyk dlia vyshch. ta sered. navch. zakladiv* [Ukrainian folk musical creativity. A guide for higher and secondary education institutions], Kyiv: Muz. Ukraina. (in Ukrainian).
5. Kvitka, K. (1973). Amphibrachium in Ukrainian folk songs (from notes on rhythmic). *Kvitka Kliment. Izbrannye trudy v dvukh tomakh* [Kvitka Clement. Selected Works in Two Volumes], compilation and commentary by V. L. Goshovsky, Moscow: Sov. kompozitor, Vol. 2, pp. 81–111. (in Russian).
6. Kvitka, K. (1971). Songs of Ukrainian winter ritual festivals. *Kvitka Kliment. Izbrannye trudy v dvukh tomakh* [Kvitka Clement. Selected Works in Two Volumes], compilation and commentary by V. L. Goshovsky, Moscow: Sov. kompozitor, Vol. 1, pp. 103–155. (in Russian).
7. Kolessa, F. (1970). Rhythmic of Ukrainian Folk Songs. *F. M. Kolessa. Muzykoznavchi pratsi* [F. M. Kolessa. Musicological works], prepared for printing S. Grytsa, Kyiv: Nauk. dumka, pp. 21–233. (in Ukrainian).
8. Smoliak, O. (2004). *Vesniana obriadovist Zakhidnoho Podillia v konteksti ukrainskoi kultury. Monohrafiia* [Spring ritual of Western Podillya in the context of Ukrainian culture. Monograph], Part I, Ternopil: Aston. (in Ukrainian).
9. Stoin, V. (1931). Народни песни от Средна Северна България [Folk songs from Middle Northern Bulgaria], Sofia: Publishing House of Ministry of Education. (in Bulgarian).

УДК 793.3.03:069 (477):793.31

DOI: <https://doi.org/10.25128/2411-3271.19.2.7>

Сергій Куценко

<https://orcid.org/0000-0003-0574-786X>

кандидат педагогічних наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини

kutsenko.udpu@gmail.com

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ОСЕРЕДОК КУМУЛЯЦІЇ ТАНЦЮВАЛЬНОГО ФОЛЬКЛОРУ

У статті досліджено експозиції єдиного в Україні музею історії українського хореографічного мистецтва, що діє на Хуторі Надії на Кіровоградщині. Охарактеризовано

фондове наповнення музею та його значення у процесі розвитку українського народного танцю. Окремлено історичні й культурологічні віхи його створення та діяльності. Висвітлено культурно-мистецькі події провідних митців хореографічного мистецтва, творчу ретроспективу знакових колективів, які примножують та розвивають надбання танцювальної культури України.

Ключові слова: музей історії, хореографічне мистецтво України, танцювальний фольклор, хореографічний колектив, народний танець.

Сергей Куценко

кандидат педагогических наук, доцент
Уманский государственный педагогический университет
имени Павла Тычины

МУЗЕЙ ИСТОРИИ УКРАИНСКОГО ХОРЕОГРАФИЧЕСКОГО ИСКУССТВА КАК ЦЕНТР КУМУЛЯЦИИ ТАНЦЕВАЛЬНОГО ФОЛЬКЛОРА

В статье исследованы экспозиции единственного в Украине музея истории украинского хореографического искусства, действующего на Хуторе Надежды на Кировоградщине. Охарактеризовано фондовое наполнение музея и его значение в процессе развития украинского народного танца. Очерчены исторические и культурологические вехи его создания и деятельности. Отражены культурно-художественные события из жизни ведущих деятелей хореографического искусства, творческая ретроспектива знаковых коллективов, которые приумножают и развивают достояния танцевальной культуры Украины.

Ключевые слова: музей истории, хореографическое искусство Украины, танцевальный фольклор, хореографический коллектив, народный танец.

Sergiy Kutsenko

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

MUSEUM OF HISTORY OF UKRAINIAN CHOREOGRAPHIC ART AS A CUMULATION CENTER OF DANCING FOLKLORE

The state and prospects for the development of contemporary choreographic art significantly increase interest in the study of dance folklore of Ukraine. The 21st century opens up new opportunities for the study of Ukrainian dance in the context of the latest methodological approaches. This extraordinary issue causes serious controversy.

Choreographic folklore is a system of endless creative process. In fact, the challenge for the researchers is to determine the place of individual folk fact in the whole dynamic system of its creative development. This is a rather complex task that cannot be ignored in the research process. When studying the choreographic folklore of Ukraine, we must constantly take into account its dynamic procedural nature as a whole. This phenomenon develops and functions in organic correlation with all elements of people's life: its historical, social and labor experience, morality, traditions, ethical and aesthetic ideas.

The whole course of studying the choreographic folklore of Ukraine demonstrates the complex and organic intertwining of signs of national unity, local specificity and development autonomy. The study of dance folklore is possible mainly through a thorough and detailed study of local choreographic traditions. Of course, in the present state of folklore, this position implies a very hard and time-consuming work. Material, that sometimes retains subtle traces of past years, requires careful differentiated analysis. The historiographical survey shows that, despite the numerous publications, the historical and cultural folklore and choreographic heritage of Ukraine, the center of which is located in the Museum of History of Ukrainian Choreographic Art, located in the small village Nadiia in Kirovohrad region requires a generalizing research. The introduction into the

scientific circulation of archival data will significantly expand the scope of folklore-ethnographic research and give a truly historical and scientific coverage of the development of dance culture of the population of Ukraine. The materials collected in the museum reveal the possibilities of comparative characterization of choreographic folklore and cultural traditions as a whole.

The exposition of each hall represents the cultural and historical events of the leading artists in the field of choreographic art, the creative path of well-known solo dancers, as well as the artistic retrospective of significant dancing groups who have introduced and continue to multiply and develop the heritage of Ukrainian choreographic art.

Among the main tasks of the museum, the leading ones are the popularization of the dance art of Ukraine among contemporary youth, the discovery of the nature of Ukrainian folk dance, the process of its birth, formation and development, as well as acquaintance with a galaxy of leading masters of Ukrainian choreographic art. The Museum of History of Ukrainian Choreographic Art is systematically updated with new exhibitions on the history of the development of folk dance art of Ukraine, and constantly introduces the followers of the folk traditions of the founders of Ukrainian dance.

Today, the Museum of History of Ukrainian Choreographic Art is a cultural, educational, research center, filled with the spiritual heritage of the Ukrainian people for many years. The conducted researches allow to ascertain the fact of extraordinary cultural value of the museum, its expositions and folklore-ethnographic content.

Keywords: *Museum of History, Ukrainian Choreographic Art, Choreographic folklore, dancing group, folk dance.*

Стан та перспективи розвитку сучасного хореографічного мистецтва виразно посилюють інтерес до дослідження танцювального фольклору України. XXI століття відкриває нові можливості для вивчення українського танцю у контексті новітніх методологічних підходів. Ця непересічна проблема постає з усією гостротою і викликає серйозну полеміку.

Хореографічний фольклор є системою нескінченного творчого процесу. По суті, завдання, котре постає перед дослідниками, полягає в тому, щоб визначити місце індивідуального фольклорного факту в усій динамічній системі його творчого розвитку. Це дуже важке завдання, яке не можемо ігнорувати у процесі дослідження. Вивчаючи хореографічний фольклор України, ми постійно маємо брати до уваги його динамічну процесуальну природу в цілому. У ньому все виникає, розвивається і функціонує в органічному взаємозв'язку з усіма елементами життя народу: його історичним, соціальним і трудовим досвідом, буттям, мораллю, звичаями, світобаченням, етичними й естетичними уявленнями.

Увесь хід вивчення хореографічного фольклору України демонструє складне та органічне переплетення ознак загальнонаціональної єдності, локальної специфічності й автономності розвитку. Дослідження танцювального фольклору, можливе, головним чином, через ретельне і детальне вивчення саме локальних або місцевих хореографічних традицій. Звичайно, за сучасного стану фольклору така позиція передбачає дуже напружену і трудомістку роботу. Великої обережності у висновках і дбайливого диференційованого аналізу потребує матеріал, який зберігає інколи ледь вловимі сліди минулих років.

Ми, балетмейстери народної хореографії, повинні збирати, досліджувати, вивчати фольклор своїх регіонів, щоб передати його для прийдешніх поколінь [8, с. 42].

Танцювальна культура України – яскраве художньо-мистецьке явище. Хореографічний фольклор вивчають чимало фольклористів-учених, практиків, збирачів-ентузіастів. Серед них є дослідники, визнані авторитети, які зробили вагомий внесок у науку про український народний танець, зокрема такі як В. Авраменко, Г. Боримська [2], К. Василенко [3], В. Верховинець [4], А. Гуменюк [7], А. Іваницький, С. Килимник, Ф. Колесса, А. Кривохижа [10; 11; 12], Ю. Станішевський та ін.

Віхи танцювальної культури окремих регіонів України висвітлено у працях Р. Гарасимчука [5; 6], О. Бігус, Д. Демків [8], Б. Кокуленка [9], С. Легкої [13], О. Ліманської, О. Помпи, Б. Стаська, В. Тітова та ін.

Історіографічний огляд дає змогу констатувати, що, незважаючи на численність публікацій, узагальнювального дослідження потребує історико-культурна фольклорно-хореографічна спадщина України, осередок якої розміщений у музеї історії українського хореографічного мистецтва на Хуторі Надії (Кіровоградщина). Введення у науковий обіг архівних даних допоможе істотно розширити рамки фольклорно-етнографічних досліджень і дати справді історичне й наукове висвітлення розвитку танцювальної культури населення України. Матеріали, зібрані в музеї, розкриють можливості порівняльної характеристики хореографічного фольклору та культурних традицій в цілому.

Мета статті – проаналізувати культурні цінності музею історії українського хореографічного мистецтва, що розташований на Хуторі Надії на Кіровоградщині як осередку кумуляції танцювального фольклору.

Скарбниця національного мистецтва, саме так називає “аналізуючи прожите” [10, с. 8], музей історії українського хореографічного мистецтва Анатолій Кривохижа, який відіграв помітну роль у становленні та розвитку народного танцю в Центральній Україні.

Анатолій Михайлович Кривохижа – талановитий український хореограф, фольклорист, етнограф, режисер і педагог, народний артист України, професор, заслужений діяч мистецтв України (1967), почесний громадянин м. Кіровоград (1998), засновник заслуженого ансамблю танцю України “Ятрань” і академічного театру народної музики, пісні й танцю “Зоряни”. Він один із тих митців, котрі після П. Вірського своєю працею розвивають українську хореографію. Саме завдяки йому на Кіровоградщині створено перший і єдиний в Україні музей хореографічного мистецтва, де зібрано численний матеріал про видатних митців минулого та відомі заслужені ансамблі сучасності [14, с. 221].

Анатолій Кривохижа немало мандрував Україною, збираючи фольклор, вивчаючи історію, традиції, обряди; працюючи над репертуаром ансамблю, намагався враховувати, що людей цікавить, що подобається, що захоплює. Створюючи хореографічні композиції, майстер завжди шукав найоптимальніші, найефективніші варіанти постановок, які найточніше відтворювали б народний дух, думку, естетику, а також багатство українського фольклору. Спочатку добирав танці, хороводи, обряди в усьому їхньому розмаїтті, потім створював композиції, сьїти, інші масштабні полотна. Але мета цих пошуків була єдиною – хореографічна композиція має бути аналогом українського народного танцю чи обряду, тобто містити найцінніше, що є в українському фольклорі. Згодом, коли ансамбль “Ятрань” досягнув такого рівня, що міг представляти всю Україну, цю мету балетмейстер доповнив: у репертуарі був представлений фольклор усіх регіонів України.

Найкраще з доробку А. Кривохижі – це номери “Танок-привітання”, “Поворотня”, “Василечки”, “Колядки”, “Ятранські весняні ігри”, “Віночок Закарпаття”, “Гуцулка Мишенська круга”, “Три діди”, “Аркан”, “Подільський рушничок” та ін. [14, с. 224].

Аналізуючи хореографічний доробок Анатолія Михайловича, важко не помітити, що характерною ознакою танцювальних творів його ж авторства, є їхня глибока народність. Як свідчать факти творчої біографії А. Кривохижі, він є взірцем для наслідування в аспекті фольклорно-хореографічної діяльності.

Сьогодні А. Кривохижа – професор кафедри хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. У свої 94 роки він невпинно продовжує передавати молодому поколінню безцінний скарб – знання та досвід, набуті протягом усього життя. Зокрема, 19 квітня 2019 року на базі кафедри хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини відбулася VI Міжнародна науково-практична конференція “Сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти”. Чи не найдосвідченішим спікером пленарного засідання наукового форуму був, звісно, Анатолій Кривохижа [16]. У виступі Анатолій Михайлович волів констатувати ледь не весь період своєї копіткої праці, від перших фольклористичних експедицій – до реалій сьогодення.

На запрошення А. Кривохижі, у контексті розроблення держбюджетного дослідження молодих науковців факультету мистецтв УДПУ ім. П. Тичини “Фольклористичні дослідження хорового виконавства та народного танцю Центральної України” (17.03.19.0133/0119U002192),

професорсько-викладацький і студентський колектив кафедри хореографії та художньої культури відвідали музей історії українського хореографічного мистецтва, який із 2004 року діє на Хуторі Надії, що на Кіровоградщині.

Перший в Україні та єдиний у світі – так висловлюються про музей історії українського хореографічного мистецтва ініціатори його створення. Музей розташований у мальовничому куточку степової України – на території заповідника-музею І. Тобілевича (с. Миколаївка). Фонди музею сповнені фото та відеоматеріалами, книгами, сценічними костюмами, архівними історично-біографічними документами, які сповна дають змогу досліджувати еволюційні процеси формування та розвитку українського хореографічного мистецтва ХХ–ХХІ ст. в Україні й поза її межами.

Зі слів Анатолія Михайловича, 2010 рік став визначним в історії створення музею, оскільки саме тоді було завершено створення його повномасштабної експозиції, репрезентованої у шемти повноцінних діючих залах. Із великою вдячністю згадує А. Кривохижа професора сценографії університету Сан-Дієго (США) Павла Босого, якому належать дизайнерські ідеї оформлення фондів музею. Професор Павло Босий, наголосив Анатолій Михайлович, новим оформленням музею вивів його на міжнародний рівень сприйняття [10, с. 4]. Цим треба завдячувати великій підтримці з боку тодішнього начальника обласного управління культури Н. Овчаренко, М. Вантуха, А. Короткова, а також директора і наукових співробітників музею.

У цій важливій роботі для втілення в життя задуманого слід відзначити внесок Бориса Григоровича Кокуленка – заслуженого працівника культури України (1994 р.), кандидата мистецтвознавства (2010 р.), лауреата обласної краєзнавчої премії ім. В. Ястребова (2000 р.). Борис Григорович є одним з ініціаторів створення музею. Він зібрав цінний матеріал з історії хореографічного мистецтва на Кіровоградщині, який у 1999 році був експонований у приміщенні обласного українського музично-драматичного театру ім. М. Кропивницького [15].

Борис Кокуленко був одним з перших учасників славнозвісного хореографічного колективу “Ятрань”. Саме з цього факту розпочався його творчий шлях. Від 1968 року Б. Кокуленко працював балетмейстером-постановником народного ансамблю танцю “Юність” Кіровоградського педінституту, згодом – державного ансамблю пісні й танцю “Козаки Поділля” Хмельницької обласної філармонії, а ще пізніше – Кіровоградського обласного українського музично-драматичного театру ім. М. Л. Кропивницького.

У 2010 році під керівництвом кандидата педагогічних наук, професора, заслуженого працівника культури України Віталія Івановича Завіна, Борис Григорович Кокуленко захистив дисертацію “Фольклорні традиції в народно-сценічному танцювальному мистецтві Кіровоградщини” на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства зі спеціальності: 26.00.01 – теорія й історія культури. Результати наукових досліджень Б. Кокуленка відіграли неабияку роль у процесі створення музею історії українського хореографічного мистецтва.

У жовтні 2011 року в конференц-залі музею відбулося засідання правління Національної спілки хореографів України. При музеї діє методичний центр з надання послуг для науково-дослідницьких робіт, для підготовки дисертацій та дипломних робіт. У зібраних фондах зберігаються видання з питань хореографії [10, с. 10]. Вся ця скарбниця чекає професійних досліджень, наукових робіт та інформації для конкретної постановчої роботи [10, с. 11].

Ідею створення музею історії українського хореографічного мистецтва підтримали провідні хореографи, члени Національної хореографічної спілки України, зокрема Герой України, народний артист України, лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка, директор Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П. Вірського, академік, професор, голова Національної хореографічної спілки України (НХСУ) – М. Вантух, народний артист України, почесний громадянин м. Кіровоград, засновник заслуженого ансамблю народного танцю України “Ятрань” і академічного театру музики, пісні й танцю “Зоряни” А. Кривохижа, народний артист України, професор, директор обласного загальноосвітнього навчально-виховного комплексу гуманітарно-естетичного профілю

(гімназія-інтернат – школа мистецтв), художній керівник народного хореографічного ансамблю “Пролісок”, голова обласного осередку НХСУ А. Коротков, заслужений працівник культури України, доцент, керівник заслуженого ансамблю народного танцю України “Ятрань” Василь Босий та ін. Варто зазначити, що основою фондової збірки музею стала значна кількість матеріалів, які передали згадані особи.

Експозиція кожної зали репрезентує культурно-історичні події провідних митців у царині хореографічного мистецтва, творчий шлях відомих танцівників-солістів, а також мистецьку ретроспективу знакових колективів, які зробили значний внесок та продовжують примножувати і розвивати надбання українського хореографічного мистецтва.

Серед основних завдань діяльності музею провідними є популяризація танцювального мистецтва України у середовищі сучасної молоді, розкриття природи українського народного танцю, процесу його зародження, становлення та розвитку, а також знайомство з плеядою провідних майстрів українського хореографічного мистецтва. Доцільно згадати прізвища тих людей, які багато зробили для збереження та розвитку національного хореографічного мистецтва України, зокрема: В. Верховинця – основоположника першої в Україні іта в усій українській діаспорі хореографічної школи народного танцю; В. Авраменка – українського балетмейстера, хореографа, втілювача українського народного танцю у форму професійного мистецтва; П. Вірського і М. Болотова – засновників ансамблю народного танцю України; М. Анкудінова – учня Р. Захарова, від учениць якого (В. Снігірьової та Г. Дунаєвої), А. Кривохижа прийняв колектив (майбутній ансамбль “Ятрань”) та ін.

Матеріали презентованих експозицій дають змогу простежити етапи розвитку і становлення хореографічних ансамблів, відомих як в Україні, так і за її межами.

Серед танцювальних колективів України в матеріалах експозицій представлено результати творчої діяльності Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П. Вірського. Тепер, під керівництвом провідного балетмейстера сучасності М. Вантуха, цей колектив по праву називають “мистецькою перлиною України”, яка милує око людей усього світу як високою майстерністю виконання, так і зібраним упродовж багатьох років репертуаром, насиченим автентичним фольклором та культурними надбаннями українського народу.

Чільне місце у стінах музею відведено академічному фольклорно-хореографічному ансамблю “Славутич”, який заснував у 1974 році Г. Клоков. Славнозвісний колектив протягом свого існування дарує людям красу та різнобарвність українського фольклорного мистецтва. Ансамбль “Славутич” прославляє український танець як в Україні, так і в Франції, Швейцарії, Польщі, Румунії та інших країнах. У його творчій скарбниці низка хореографічних картин, створених на ґрунті українського фольклору, зокрема: “Козацький похідний марш», “Ярмарок”, “Чобітки”, “Несе Галя воду”, “Лобуряки”, незмінний український “Гопак” та інші.

Характерними фотографіями й архівними матеріалами представлена творчість заслуженого ансамблю танцю України “Ятрань” і академічного театру народної музики, пісні й танцю “Зоряни”, засновником яких є талановитий хореограф, патріарх українського народного танцю А. Кривохижа.

Заслужений ансамбль танцю України “Ятрань” був створений у далекому 1949 році (м. Кіровоград) на основі невеличкого танцювального гуртка під керівництвом учениць М. Анкудінова – В. Снігірьової та пізніше Г. Дунаєвої. Творче переродження колективу відбулося з приходом Анатолія Кривохижі.

Важливою віхою у творчому житті А. Кривохижі та “Ятрані” стали польові експедиції Кіровоградщиною. Саме вони дали той цінний матеріал, що на багато років визначив творче обличчя колективу – хореографічна інтерпретація елементів обрядів свого регіону. Задля створення досконалих народних образів, постановки довершених народно-сценічних композицій необхідно глибоко опанувати всі складові першоджерела: усну народну творчість, декоративно-прикладне мистецтво, пісні, музику, утилітарні знаряддя, одяг, розмовний діалект, танцювальні лексичні особливості краю, обряди, звичаї та ін. [9, с. 15].

У своїй книзі “Аналізуючи прожите” Анатолій Михайлович зазначив: ““Ятрань” – народний своїм духом, творчою манерою виконання колектив. Колом його художніх інтересів

був національний танець, який він представляв глядачам зворушливою природністю фарб, оригінальністю пластичних інтонацій. Виконавцям була підвладна пластика танцю всіх регіонів України. “Ятрань” цінувала той дивний словник, що віками створював і відшліфовував народ” [10, с. 30]. Під керівництвом А. Кривохижі відбувалися численні експедиції, які дали змогу вивчити фольклорні танці в їхніх природних умовах, а також створювати автентичні костюми з урахуванням локальних особливостей регіонів України. На основі фольклорних розвідок народжувалися нові концертні програми, в яких були збережені регіональна специфіка та душа народного мистецтва. У 2002 році ансамбль народного танцю України “Ятрань” припинив своє існування, але його дух та репертуар хореографічних творів і досі живлять натхнення як хореографів-початківців, так і досвідчених митців танцювального мистецтва.

Академічний театр народної музики, пісні й танцю “Зоряни” є потужною творчою лабораторією сучасності, яка вивчає фольклор, звичаї та обряди Кіровоградщини і всієї України, перетворюючи їх у кращі зразки українського народно-сценічного танцю. Невід’ємною складовою успіху сучасних “Зорян” є балетна група під керівництвом балетмейстера Г. Маяраша.

Творча скарбниця не вичерпується досягненнями згаданих ансамблів. Експозиція налічує десятки творчих колективів, що плекають український танець у різних куточках України, серед яких: академічний ансамбль пісні й танцю “Козаки Поділля”, Великий Слобожанський ансамбль пісні й танцю, Державний заслужений академічний український народний хор ім. Г. Верьовки, Закарпатський народний хор, народний ансамбль танцю України “Зарево” та ін.

Вагоме місце в музеї займає висвітлення розвитку українського танцю за кордоном. Тут йдеться про хореографічні колективи діаспори, які зберігають та популяризують культурні надбання України в Торонто (Канада), Філадельфії (США), Мельбурні, Сідней (Австралія), Венгожево (Польща), Франції, Бразилії та ін. Експозиційні матеріали ознайомлюють із хореографічними колективами діаспори, які є прямими послідовниками творчості В. Авраменка, а саме: український ансамбль танцю “Волошки”, створений у 1972 році у Філадельфії; український ансамбль танцю “Шумка”, створений у 1986 році в Канаді; український ансамбль танцю “Калина”, створений у 1969 році в Бразилії; український ансамбль танцю “Барвінок”, створений у 1930 році в Бразилії; український ансамбль танцю “Черемош”, створений у 1994 році в Польщі та багато інших.

Автори експозиції музею акцентували увагу на презентації сучасних реалій розвитку хореографічного мистецтва України, зокрема у процесі творчої діяльності дитячих хореографічних колективів. Серед представлених ансамблів та шкіл танцю: дитяча хореографічна школа при Національному заслуженому академічному ансамблі танцю ім. П. Вірського, народний дитячий хореографічний ансамбль України “Сонечко”, загальноосвітній навчально-виховний комплекс гуманітарно-естетичного профілю (гімназія-інтернат – школа мистецтв), народний хореографічний ансамбль “Пролісок”, народний хореографічний ансамбль “Світанок” та інші колективи, які творять новітню історію народного танцю в Україні.

Кожен із перелічених колективів продовжує традиції своїх попередників, вивчаючи, вдосконалюючи та розвиваючи танцювальну культуру України. Під керівництвом досвідчених керівників, хореографічний фольклор України перетворюється на сценічні хореографічні композиції, виховуючи у своїх глядачів любов до Батьківщини, до народних традицій та культури.

Зазначимо, що творчий “ланцюжок” від А. Кривохижі та славнозвісної “Ятрані” впевнено поновлюється новими ланками. Варто згадати народного артиста України, професора, завідувача кафедри хореографічних дисциплін Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка, кавалера ордена “За заслуги” II та III ступенів, заслуженого працівника культури України, директора Кіровоградського обласного загальноосвітнього навчально-виховного комплексу гуманітарно-естетичного профілю, художнього керівника народного хореографічного ансамблю “Пролісок” Анатолія Короткова. В інтерв’ю електронній газеті “Перша” Анатолій Єгорович зазначив: “27 січня 1967 року я

приїхав у Кіровоград. Прийшов на репетицію “Ятрані”, де танцювали красиві дівчата, був зібраний молодий талановитий колектив танцівників – і зрозумів, що це те місце, де б я хотів жити і працювати. Потім керівник ансамблю, народний артист України – Анатолій Михайлович Кривохижа порекомендував, щоб я вів танцювальну студію при “Ятрані”. Паралельно з цим продовжив танцювати у “Ятрані” [1].

Уже в 1970 році А. Коротков створив один з найперших в Кіровограді та області зразковий, а згодом народний хореографічний ансамбль “Пролісок”. Працюючи в танцювальній студії при “Ятрані”, він тоді ще не знав, що вже у той час плекав собі головного балетмейстера в ансамбль “Пролісок”, випускника першого складу тієї студії – Віктора Похиленка, який нині – народний артист України, професор.

Гордістю музею історії українського хореографічного мистецтва є експозиція, присвячена творчості народного хореографічного ансамблю “Світанок” центру позашкільного виховання “Ліра” навчально-виховного об’єднання № 25 міста Кропивницького. Художній керівник та головний балетмейстер колективу – член Національної хореографічної спілки України – Максим Печененко, учень А. Короткова та В. Похиленка, танцівник ансамблю “Пролісок”.

Таким чином, музей історії українського хореографічного мистецтва систематично поповнюється новими експозиціями з історії розвитку народного танцювального мистецтва України, невпинно знайомить з послідовниками народних традицій основоположників українського танцю.

Маю надію, наголосив А. Кривохижа у статті “З набутого за 70 років у мистецтві”, що “надбання нашого музею допоможуть керівникам колективів поглибити свої знання на прикладах вже зробленого іншими. Багато нового дасть перегляд фільмів про роботу видатних майстрів з коментарем провідних мистецтвознавців. У творчих звітах областей можна побачити унікальні твори народних митців, які з допомогою майстра могли б прикрасити програму кожного з професійних колективів” [10, с. 43].

Отже, на сьогоднішній день, музей історії українського хореографічного мистецтва є культурно-освітнім, науково-дослідним центром, сповненим духовними надбаннями українського народу багатьох років. Дослідження дають змогу констатувати факт надзвичайної культурної цінності музею, його експозицій та фольклорно-етнографічного змісту. Перспективою подальшого аналізування є детальне вивчення матеріалів музею, зокрема мовно-графічних та відеозаписів польових досліджень, що зберігаються у його фондах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анатолій Коротков – людина, яка сама себе створила: [інтерв’ю]. *Електронна газета «Перша»*. URL: <https://persha.kr.ua/news/43638-anatolij-korotkov-lyudina-yaka-sama-sebe-stvorila/> (дата звернення 20. 09. 2019).
2. Боримська Г. В. Самоцвіти українського танцю. Київ : Мистецтво, 1974. 136 с.
3. Василенко К. Ю. Украинский народный танец. Москва : Искусство, 1981. 160 с.
4. Верховинець В. Теорія українського народного танцю. Київ : Музична Україна, 1990. 149 с.
5. Гарасимчук Р. Народні танці українців Карпат. Львів, 2008. Кн. 1. 608 с.
6. Гарасимчук Р. Народні танці українців Карпат. Львів, 2008. Кн. 2. 320 с.
7. Гуменюк А. І. Українські народні танці / за ред. П. Вірського. Київ : Наукова думка, 1969. 612 с.
8. Демків Д. Проблеми та розвиток української народної хореографії: *Стан народної хореографії в Україні та перспективи її розвитку*. Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 лютого 2002 р., Київ, 2002. С. 42–43.
9. Кокуленко Б. Г. Фольклорні традиції в народно-сценічному танцювальному мистецтві Кіровоградщини : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01. Київ, 2010. 20 с.
10. Кривохижа А. М. Аналізуючи прожите. Кіровоград : Центрально-Українське вид-во, 2016. 76 с.

11. Кривохижа А. М. Думки. Поради. Побажання. Кіровоград : Центрально-Українське вид-во. 2015. 48 с.
12. Кривохижа А. М. Роздуми про мистецтво танцю. Кіровоград : Центральноукр. вид-во, 2012. 172 с.
13. Легка С. А. Українська народна хореографічна культура 20-го століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 17.00.01. Київ, 2003. 20 с.
14. Островська К. В. Анатолій Кривохижа – хранитель хореографічних традицій України. *Культура України. Серія: Мистецтвознавство*. Харків. 2016. Вип. 53. С. 220–230.
15. Перший в Україні і єдиний у світі музей історії українського хореографічного мистецтва. *Офіційний сайт Кіровоградського обласного краєзнавчого музею*. URL: http://kokm.kr.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=162&lang=ua (дата звернення 20. 09. 2019).
16. Пленарне засідання VI Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти”, 19 квітня 2019 р., м. Умань. URL: <https://youtu.be/5eFF3cqadck> (дата звернення 19. 09. 2019).
17. Презентація виставки “У світі танцю”. *Офіційний сайт Кіровоградського обласного краєзнавчого музею*. URL: http://kokm.kr.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=604:prezentatsiya-vistavki-u-sviti-tantsyu&catid=42&Itemid=115&lang=ua (дата звернення 20. 09. 2019).

REFERENCES

1. Anatoliy Korotkov is a person who created himself: [interview]. The electronic newspaper «Persha». URL: <https://persha.kr.ua/news/43638-anatolij-korotkov-lyudina-yaka-sama-sebestvorila/> (access date 20. 09. 2019).
2. Borymska, H. V. (1974) *Samotsvity ukrainskoho tantsiu* [Gems y of Ukrainian Dance], Kyiv: Mystetstvo. (in Ukrainian).
3. Vasylenko, K. Y. (1981). *Ukrainskyi narodnyi tanets* [Ukrainian folk dance], Moscow: Iskusstvo. (in Russian).
4. Verkhovynets, V. (1990). *Teoriia ukrainskoho narodnoho tantsiu* [Theory of Ukrainian folk dance], Kyiv: Muzychna Ukraina. (in Ukrainian).
5. Harasymchuk, R. (2008). *Narodni tantsi ukrainsiv Karpat* [Folk dances of Ukrainian Carpathians], Book 1, Lviv. (in Ukrainian).
6. Harasymchuk, R. (2008). *Narodni tantsi ukrainsiv Karpat* [Folk dances of Ukrainian Carpathians], Book 2, Lviv. (in Ukrainian).
7. Humeniuk, A. and Virskiy, P. (1969). *Ukrainski narodni tantsi* [Ukrainian Folk Dances], Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian).
8. Demkiv, D. (2002). Problems and development of Ukrainian folk choreography, Collection of scientific papers of the All-Ukrainian scientific-practical conference “State of folk choreography in Ukraine and prospects for its development”, Kyiv, February 28, 2002, pp. 42–43. (in Ukrainian).
9. Kokulenko, B. G. (2010). “Implementation of folk traditions and rituals in modern Ukrainian folk choreography of Kirovograd region”, Thesis abstract for Cand. Sc. : 26.00.01. Kyiv, 20 p. (in Ukrainian).
10. Kryvokhyzha, A. M. (2016). *Analizuiuchy prozhyte* [Analyzing the lived], Kirovograd: Tsentralno-Ukrainske vyd-vo. (in Ukrainian).
11. Kryvokhyzha, A. M. (2015). *Dumky. Porady. Pobazhannia*. [Thoughts. Advices. Wish.], Kirovograd: Tsentralno-Ukrainske vyd-vo. (in Ukrainian).
12. Kryvokhyzha, A. M. (2012). *Rozdumy pro mystetstvo tantsiu* [Reflections on the art of dance], Kirovograd: Tsentralno-Ukrainske vyd-vo. (in Ukrainian).
13. Lehka, S. A. (2003). “Ukrainian folk choreographic culture of XX century”, Thesis abstract for Cand. Sc. : 17.00.01. Kyiv, 20 p. (in Ukrainian).

14. Ostrovska, K. V. (2016) Anatoliy Kryvokhyzha is the guardian of choreographic traditions of Ukraine, *Kultura Ukrainy. Seriya: Mystetstvoznavstvo* [Culture of Ukraine. Series: Art Studies], vol. 53, Kharkiv, pp. 220–230 (in Ukrainian).
15. The first in Ukraine and the only museum in the world of the history of Ukrainian choreographic art. *The official site of the Kirovograd Regional Museum*. URL: http://kokm.kr.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=162&lang=ua (access date 20. 09. 2019).
16. Plenary Session of the 6th International Scientific and Practical Conference “Modern Strategies for the Development of Choreographic Education”, April 19, 2019, Uman. URL: <https://youtu.be/5eFF3cqadck> (access date 18. 09. 2019).
17. Presentation of the exhibition “In the world of dance”. *The official site of the Kirovograd Museum of Local History*. URL: http://kokm.kr.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=604:prezentatsiya-vistavki-u-sviti-tantsyu&catid=42&Itemid=115&lang=ua (access date 20. 09. 2019).

УДК 78.078

DOI: <https://doi.org/10.25128/2411-3271.19.2.8>

Анжеліка Татарнікова

<https://orcid.org/0000-0002-6310-827>

кандидат педагогічних наук, викладач

Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової

angelikatatarnikova75@gmail.com

ТВІР “КОРОЛЬ РОГЕР” КАРОЛЯ ШИМАНОВСЬКОГО У ПОДАННІ ІДЕЇ ПРОСЛАВЛЕННЯ ВІРИ

У статті висвітлено позиції актуальної для сучасного творчого буття сторони музично-сценічної концепції твору “Король Рогер” К. Шимановського, в якій охарактеризовано ознаки ідеї прославлення Віри, показові для провізантійських установок творчості сучасності. Зосереджена увага на культурному феномені уславлення, виявлені духовні й жанрово-інтонаційні особливості трактування прославлювальної семантики, що визначають оригінальність жанрово-композиційного рішення в згаданому творі К. Шимановського.

Ключові слова: культ, культура, скрябініанство, прославлення Віри, сценічна ораторія, візантизм.

Анжелика Татарникова

кандидат педагогических наук, преподаватель

Одесская национальная музыкальная

академия им. А. В. Неждановой

ПРОИЗВЕДЕНИЕ “КОРОЛЬ РОГЕР” КАРОЛЯ ШИМАНОВСКОГО В ПРЕДСТАВЛЕНИИ ИДЕИ ПРОСЛАВЛЕНИЯ ВЕРЫ

В статье освещены позиции актуальной для современного творческого бытия стороны музыкально-сценической концепции произведения “Король Рогер” К. Шимановского, в которой охарактеризованы признаки идеи прославления верности Вере, показательные для провізантійських установок творчества современности. Сосредоточено внимание на культурном феномене прославления, выявлены духовные и жанрово-интонационные особенности трактовки славящей семантики, определяющие оригинальность жанрово-композиционного решения в упомянутом произведении К. Шимановского.